

MiNa-Raad

Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen

Advies

van 26 mei 2005

**over lokale aspecten van het waterzuiveringsbeleid
in Vlaanderen**

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
Inleiding	3
Adviestekst	4
I. Knelpuntenanalyse van het lokale waterzuiveringsbeleid in Vlaanderen	4
II. Aanbevelingen	6
2.1. De scheiding van hemel- en afvalwater	6
2.1.1. Het algemene scheidingsprincipe	6
2.1.2. Randvoorwaarden en instrumenten	7
2.1.3. Financieel instrumentarium	9
2.2. De collectieve waterzuiveringsinfrastructuur	10
2.2.1. Stimuli in handen van het beleid	10
2.2.2. Financiële bijdragen	11
2.3. De individuele afvalwaterzuivering	12

Inleiding

Dit advies is tot stand gekomen op grond van een eigen initiatief van de Raad. Het advies vormt de laatste fase in een participatie-initiatief rond lokale waterzuivering.

De aanzet voor dit project dateert al van het voorjaar 2004. De eerste stap werd gezet op 7 mei 2004 met een vragenlijst aan de voorzitters van de gemeentelijke milieuraden en de milieuambtenaren van 70 gemeenten waarvoor een zoneringsplan was opgemaakt. In de volgende fase werd over een aantal aspecten het advies ingewonnen van 25 gemeentelijke milieuraden aan de hand van een (tweede) diepgaande vragenlijst. De derde fase vond plaats op 19 november 2004 onder de vorm van een workshop. De resultaten uit deze voorgaande fasen leidden tot een algemene enquête bij de lokale milieuraden, de vierde fase. Als bijlage aan dit advies publiceert de MiNa-Raad een rapport van het HIVA (Hoger Instituut voor de Arbeid), dat een nauwkeuriger omschrijving geeft van het participatieproject en de resultaten van de enquête weergeeft.

Het rapport vormt het uitgangspunt van onderhavig advies. De Raad treedt soms buiten de strikte contouren van de enquête, maar grijpt dan terug naar documenten en verslagen die eerder in het participatieproject aan bod zijn gekomen. Op die wijze meent de MiNa-Raad dat de inbreng van de gemeentelijke milieuraden alle recht werd aangedaan.

De Raad hoopt met dit participatieproject een inspiratiebron te leveren voor de integrale oplossing die de Vlaamse Regering nastreeft om de concrete problemen aan te pakken waarmee het Vlaamse afvalwaterzuiveringsbeleid kampt.

De Raad heeft de externe expertise uit de Vlaamse Milieumaatschappij en uit de NV AQUAFIN bij het tot stand komen van dit advies erg gewaardeerd. De Raad dankt in het bijzonder de gemeentelijke milieuraden van meer dan honderd Vlaamse gemeenten die in de diverse fasen hebben meegewerkt. De Raad hoopt dat deze medewerking heeft bijgedragen tot een toename van de kennis over het onderwerp en tot de verbreding van het draagvlak voor deze problematiek in Vlaanderen.

Hubert David

Voorzitter

Adviestekst

I. Knelpuntenanalyse van het lokale waterzuiveringsbeleid in Vlaanderen

- [1] **Knelpunten van de waterzuivering in Vlaanderen.** Het waterzuiveringsbeleid in Vlaanderen heeft - zoals dit zich tot dusver ontwikkeld heeft - te maken met enkele belangrijke problemen en onvolkomenheden waardoor de milieudoelstellingen moeilijk zullen kunnen gehaald worden.

In het kader van dit advies over de lokale aspecten van de waterzuivering wordt Vlaanderen geconfronteerd met een aantal knelpunten waarvoor concrete oplossingen of principiële beleidsbeslissingen nodig zijn. Een opsomming van knelpunten is nuttig om de problematiek af te bakenen en om enkele concrete aanbevelingen te situeren.

De navolgende lijst is niet limitatief. Deze is tot stand gekomen aan de hand van de resultaten van de enquête bij de gemeentelijke milieuraden en op basis van een knelpuntenanalyse omtrent de openbare waterzuivering in Vlaanderen, naar aanleiding van het advies van 8 juni 2000 over de behandeling van stedelijk afvalwater in Vlaanderen (2000|19).

De knelpuntenanalyse die gemaakt werd naar aanleiding van het advies van 8 juni 2000, blijft in grote lijnen overeind. Sommige knelpunten die nu pas werden toegevoegd, konden wellicht ook reeds in 2000 opgenomen worden.

[2] Knelpunten m.b.t. het gescheiden stelsel

- De lozing van regenwater en de insijpeling van grondwater in gemengde rioleringsstelsels leidt tot een verhoging van de transportkosten van het afvalwater, tot een daling van de efficiëntie van de waterzuivering en tot een toename van de verontreiniging door de werking van overstorten.
- De betekenis van het begrip 'gescheiden stelsel' is niet éénduidig, het gaat over 'gescheiden stelsel op perceelsniveau' en over 'gescheiden rioleringsstelsel'.
- De uitbouw van een gescheiden stelsel op perceelsniveau is niet vanzelfsprekend gezien de intense en mogelijk dure bouwkundige ingrepen die daarvoor in bestaande woningen nodig zijn.
- De uitbouw van een gescheiden stelsel op perceelsniveau is soms helemaal niet mogelijk.
- De mate van ontkoppeling in het gescheiden rioleringsstelsel is sterk afhankelijk van de mate waarop het 'gescheiden stelsel op perceelsniveau' is gerealiseerd.
- De betrokkenheid van zowel eigenaars als huurders van huurwoningen maakt de uitbouw van het gescheiden stelsel complexer.
- In verstedelijkte gebieden kan het neerslagwater ernstig vervuild worden door allerlei residu's op verharde oppervlakten.

[3] Knelpunten m.b.t. lokale waterzuivering

- Onze specifieke ruimtelijke ordening:
 - De aansluiting op de riolering voor de verspreide bewoning in het landelijk gebied is zeer duur.
 - Gezien onze specifieke ruimtelijke ordening zal het niet mogelijk zijn alle huishoudelijk afvalwater op collectieve infrastructuur te behandelen¹.
- De afbakening van zuiveringszones:
 - De methodiek voor de afbakening van de zuiveringszones is uitgewerkt en goedgekeurd, maar zal pas eind 2005 voor alle Vlaamse gemeenten toegepast zijn.
 - De principes van de bevoegdheidsverdeling over de instanties dewelke het initiatief zullen nemen om in deze zones de sanering van het afvalwater te verzekeren zijn vastgelegd, maar de uitwerking op het terrein wacht nog op de concrete afbakening.
 - Er is onduidelijkheid over de juridische gevolgen van de invoering van de nieuwe zoneringsplannen.
- Bevoegdheidsverdeling:
 - Er is nog steeds onduidelijkheid over de verantwoordelijkheid van diverse openbare besturen en vennootschappen bij de uitbouw van de waterzuiveringsinfrastructuur.
 - De betrokkenheid van zowel eigenaars als huurders van huurwoningen maakt de bouw van een individuele behandeling complexer.
- Knelpunten eigen aan KWZI's en IBA's²:
 - Door een gebrek aan communicatie over de wetgeving en omdat de afbakening van de zuiveringszones nog niet rond is, is het voor veel burgers onduidelijk welke verplichtingen ze hebben.
 - De hoge installatiekosten, het gebrek aan technische kennis en de hoge kosten van en onduidelijkheden over slibverwerking zijn er oorzaak van dat de uitbating van een KWZI en/of een IBA tot nu toe geen prioriteit is voor gemeenten en burgers.
 - Er is een gebrek aan ondersteuning van gemeenten die wel het initiatief wilden nemen voor de uitbouw van gescheiden stelsels, KWZI's en IBA's.
- Knelpunten van financiële aard:
 - De lagere betoelaging van IBA's en het ontbreken van een vergoeding voor exploitatie, onderhoud en slibverwerking bevordert de uitbouw niet.
 - Er is een ongelijkheid tussen de burgers die - zonder directe investeringskosten - mogen lozen in de riolering aangesloten op een RWZI en de burgers die verplicht worden een eigen IBA te bouwen en te

¹ Uit de zoneringsplannen blijkt dat het om ca 2% van de woningen zou gaan.

² KWZI: kleinschalige waterzuiveringsinstallatie
IBA: individuele behandeling van afvalwater

exploiteren. De vrijstelling van een afvalwaterheffing voor de bezitters van een IBA (buiten de zuiveringszones A en B) heft die ongelijkheid niet op.

II. Aanbevelingen

2.1. De scheiding van hemel- en afvalwater

2.1.1. Het algemene scheidingsprincipe

- [4] **Het scheidingsprincipe is aanvaard.** De MiNa-Raad had het principe dat afvalwater en hemelwater gescheiden moeten worden afgevoerd opgenomen in zijn advies van 8 juni 2000. Dat principe werd nu via de enquête aan de gemeentelijke milieuraden voorgelegd. De gemeentelijke milieuraden onderschrijven unaniem het principe dat afvalwater en hemelwater gescheiden moeten worden afgevoerd.

Tijdens het project is gebleken dat er soms verwarring bestaat over de invulling van de term 'gescheiden rioleringsstelsel'.

De gemeentelijke milieuraden blijken de omschrijving van de MiNa-Raad omtrent 'Gescheiden stelsel op perceelsniveau' de facto te onderschrijven (cf. repliek op vraag 4)³.

Die omschrijving blijkt echter onvolledig, daarom vult de Raad de omschrijving van 'Gescheiden stelsel op perceelsniveau' hier aan met wat hij bedoelt met 'Gescheiden rioleringsstelsel': Het gescheiden opvangen van op perceelsniveau gescheiden stromen van afvalwater en regenwater. In volgorde van voorkeur gebeurt de opvang van het hemelwater in een straatgracht, greppel of in een kunstmatige hemelwaterleiding die is aangesloten op – weer in volgorde van voorkeur - een nabijgelegen openbare regenwaterput (met openbaar gebruik), een infiltratiebekken of een oppervlaktewater.

Indien op perceelsniveau slechts een gedeeltelijke ontkoppeling gebeurt zou zijn, en in geval het gecapteerde hemelwater op het traject niet kan afgeleid worden naar een regenwaterput, infiltratie of oppervlaktewater, dan komt het gescheiden stelsel neer op een afvoersysteem voor regenwater en een leiding voor afvalwater die nooit beide op volle capaciteit gebruikt worden⁴. Dit is de minst wenselijke invulling van een 'gescheiden rioleringsstelsel'.

³ De MiNa-Raad omschreef 'Gescheiden stelsel op perceelsniveau' in termen van: 'Het maximaal voorkomen dat regenwater in de collectering voor afvalwater terechtkomt, het afkoppelen van het opgevangen regenwater, het stockeren van (een deel van) dit regenwater voor huishoudelijk gebruik en het infiltreren van de rest zo dicht mogelijk bij de plaats van opvang. Water dat niet infiltreerbaar is, wordt bij voorkeur direct geloosd op oppervlaktewater (gracht, beek, ...). Indien ook dat niet haalbaar is, aanvaardt de Raad de lozing op een 'gescheiden rioleringsstelsel'.

Advies van 8 juni 2000 over de behandeling van stedelijk afvalwater in Vlaanderen, 2000|19, p.34/38.

⁴ In het begin zal de regenwaterleiding bijna niet gebruikt worden. Naarmate de ontkoppeling op perceelsniveau toeneemt, zal de afvalwaterleiding minder debiet ontvangen en op haar beurt overgedimensioneerd zijn.

- [5] **De toepassing van het principe is niet altijd vanzelfsprekend.** In zijn advies van 8 juni 2000 merkte de MiNa-Raad op dat een gescheiden systeem in stedelijke gebieden niet steeds vanzelfsprekend is, maar toch het fundamentele uitgangspunt bleef. Ook in stedelijke gebieden is het mogelijk om openbare regenwatertanks of infiltratiebekkens te bouwen of aansluitingen te maken op oppervlaktewater.

De Raad had ook oog voor mogelijke problemen met vuilvrachten in de gescheiden systemen die veroorzaakt worden door het afspoelen van residuen op verharde oppervlakten. De Raad stelde dat voor specifieke residuen specifieke oplossingen moeten gezocht worden.

Dit probleem werd ook aangekaart in de workshop van 19 november 2004. De Raad meent dat nader onderzoek nodig zal zijn en verwijst naar bestaande instrumenten in het buitenland (bv. beslisbomen in Nederland). Behoudens situaties waar de impact excessief is, moet en mag dit het scheidingsbeleid niet vertragen.

2.1.2. Randvoorwaarden en instrumenten

- [6] **Belang van randvoorwaarden en instrumenten.** De gemeentelijke milieuraden zijn vrij eensgezind als het over de randvoorwaarden en instrumenten gaat die de scheiding van hemel- en afvalwater op perceelsniveau moeten bevorderen.

De MiNa-Raad bespreekt de financiële instrumenten in een afzonderlijk hoofdstuk.

- [7] **Handhaving.** De gemeentelijke milieuraden menen dat voldoende handhaving noodzakelijk is om het gescheiden stelsel te ondersteunen. De MiNa-Raad treedt dat bij. Handhaving moet zich onder meer uiten in de verplichting voor de burger om de aansluiting van een nieuw ontkoppelde woning tijdig te melden, en vooral in toezicht en controle door de gemeenten op het terrein op het moment van de uitvoering. Handhaving is overigens ook nodig om de aansluitingsgraad van afvalwaterlozingen op de riolering te verhogen.

Naarmate de uitbouw van het gescheiden rioleringsstelsel toeneemt, zal het belang van de handhaving stijgen. Gescheiden stelsels – en in het bijzonder de volledig gescheiden rioleringsstelsels – zijn kwetsbaarder voor verkeerde aansluitingen dan gemengde rioleringsstelsels⁵.

De Raad wijst ten slotte nog op de mogelijke synergie tussen deze toezicht- en controletaak en de taken die drinkwatermaatschappijen en intercommunales nu reeds opnemen.

- [8] **Sensibiliseren van de burgers en de gemeentebesturen.** Het bewustmaken, informeren en voorlichten van de bevolking wordt als zeer belangrijk aanzien door de gemeentelijke milieuraden. De MiNa-Raad ondersteunt die visie en ziet hierbij twee sporen: algemeen en projectgebonden. De Raad ziet een rol voor Gewestelijke en lokale overheden in het kader van een algemene sensibiliseringsactie. Het is belangrijk dat de burgers en de

⁵ In een gescheiden stelsel kan een minimum aan verkeerde aansluitingen reeds wateroverlast veroorzaken in het afvalwatersysteem.

gemeentebesturen de milieu- en financiële aspecten⁶ van een gescheiden stelsel erkennen.

Overheden die rioleringswerken plannen, doen er goed aan zo vroeg als mogelijk in het planningsproces van rioleringsprojecten de burgers nogmaals nadrukkelijk aan te sporen om de scheiding op perceelsniveau te realiseren. Pas in deze fase lijkt het relevant om concrete technische problemen in de sensibilisering te behandelen (zie ook 'projectmatige aanpak').

[9] Afkoppeling voor nieuwbouw. De gemeentelijke milieuraden hechten zeer veel belang aan de algemene verplichting tot afkoppeling voor nieuwbouw.

Sedert 1 februari 2005 is een nieuwe Gewestelijke stedenbouwkundige verordening in voege inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en gescheiden lozing van afvalwater en hemelwater⁷. Als gevolg daarvan werd de vereiste van een gemeentelijke verordening betreffende afzonderlijke huisaansluitingen voor nieuwbouw en vernieuwbouw voor de gescheiden afvoer van afvalwater en hemelwater geschrapt uit het subsidiebesluit inzake gemeentelijke rioleringen⁸. Dit biedt perspectieven op een administratieve vereenvoudiging aangezien de minimumeisen voor alle gemeenten gelijk zijn. De Gewestelijke verordening sluit wel niet uit dat lokale accenten kunnen gelegd worden via aanvullende provinciale en gemeentelijke verordeningen.

De MiNa-Raad deelt alvast de mening van de gemeentelijke milieuraden omtrent de verplichting tot afkoppeling voor nieuwbouw en voor vernieuwbouw. De Raad vindt de nieuwe Gewestelijke verordening en de wijziging van het subsidiebesluit een stap vooruit, maar wijst uitdrukkelijk op de noodzaak tot handhaving ervan.

[10] Afkoppeling van een huurwoning is een verplichting voor de eigenaar. De gemeentelijke milieuraden vinden het evident dat het afkoppelen van een huurwoning de verplichting is van de eigenaar.

Aangezien een gescheiden stelsel op perceelsniveau tot de infrastructuur van de woning behoort, is het ook voor de MiNa-Raad vanzelfsprekend dat de eigenaar de financiële gevolgen van de noodzakelijke investeringen draagt.

[11] Geen hiërarchie in aanleg voor de gescheiden stelsels. De gemeentelijke

⁶ Milieueffecten: hoe geconcentreerder het afvalwater hoe efficiënter de waterzuivering; hoe beter de scheiding hoe minder vaak rioleringsystemen zullen overstorten op oppervlaktewater; infiltratie van hemelwater voorkomt verdroging, ...

Financiële aspecten: hoe beter de scheiding hoe beperkter de capaciteit van regen- en afvalwaterleiding kan zijn; hoe beter de scheiding hoe beperkter de transportkosten (pompkosten); ...

⁷ Besluit van de Vlaamse Regering van 1 oktober 2004 houdende vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en gescheiden lozing van afvalwater en hemelwater.

⁸ Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot de subsidiëring van de aanleg door de gemeenten van openbare rioleringen, andere dan prioritaire rioleringen, en van de bouw door de gemeenten van kleinschalige rioolwaterzuiveringsinstallaties.

milieuraden menen dat de scheiding van afvalwater en hemelwater op perceelsniveau niet moet wachten op de uitbouw van een 'gescheiden rioleringsstelsel'.

Ook de MiNa-Raad vindt het zinloos om een hiërarchie tussen de scheiding op perceelsniveau en tussen het rioleringsstelsel uit te bouwen.

Budgettair is het voor de uitbouw van het 'gescheiden rioleringsstelsel' belangrijk dat de ont koppeling op perceelsniveau zo vroeg mogelijk start. De kosten dalen immers – weliswaar niet lineair – naarmate de ont koppeling op perceelsniveau toeneemt. Of de scheiding op perceelsniveau wordt doorgevoerd voor of na de realisatie van het 'gescheiden rioleringsstelsel' heeft echter geen effect op de kostprijs voor de burger.

De Raad wijst er evenwel op dat een duidelijke planning de discussie een heel eind vooruit kan helpen en bovendien een goed signaal is naar alle betrokkenen (zie ook punt 'Planning is cruciaal').

De nieuwe Gewestelijke stedenbouwkundige verordening zou moeten gevolgd worden door een principiële verplichting die algemeen geldt voor alle openbare besturen om bij rioleringswerken het 'gescheiden rioleringsstelsel' maximaal⁹ uit te bouwen. Enkel op gemotiveerde vraag mogen afwijkingen toegestaan worden. De stedenbouwkundige verordening (Art. 8) legt enkel de verplichting van een gescheiden rioleringsstelsel op voor een nieuwe openbare riolering die bestemd is voor de afvoer van afvalwater en hemelwater, indien deze wordt aangelegd op een plaats waar nog geen riolering aanwezig was.

De Raad acht het tenslotte zeer nuttig dat uit de uitgevoerde en kortelings geplande pilotprojecten (bv. project Mosselgoren in Geel, Opwijk, 10 projecten opgedragen aan Aquafin, ...) een draaiboek voor de optimale aanpak van het gescheiden stelsel wordt uitgewerkt.

[12] Projectmatige aanpak. Uit voorgaande bedenkingen besluit de Raad dat een projectmatige aanpak bij de aanleg van het gescheiden stelsel bijzonder voordelig is. Deze aanpak houdt in dat de scheiding van hemel- en afvalwater op perceelsniveau (privé-domein) en openbaar domein gelijktijdig, in één project wordt gerealiseerd. Het volle rendement (economisch en ecologisch) van het gescheiden stelsel wordt immers pas gehaald wanneer de afkoppeling quasi volledig is.

2.1.3. Financieel instrumentarium

[13] Financiële steun voor investeringen. De gemeentelijke milieuraden vinden financiële steun nodig bij werken voor de scheiding van afvalwater en regenwater in bestaande woningen. Die financiële steun werd omschreven als een subsidie of fiscale aftrekbaarheid.

De MiNa-Raad treedt dit standpunt bij maar merkt – door ervaring met bijvoorbeeld maatregelen voor rationeel energieverbruik - op dat directe subsidiëring effectiever is,

⁹ Indien het gescheiden stelsel op perceelsniveau niet overal gerealiseerd zou worden, moet de capaciteit van het afvalwatertransportstelsel toch nog voldoende zijn om ook bij regenweer het afvalwater op een veilige, hygiënische en milieuverantwoorde wijze af te voeren.

in het bijzonder indien gekaderd in een projectmatige aanpak.

De Raad realiseert zich dat voor de fiscale aftrekbaarheid van investeringskosten voor de scheiding van afval- en hemelwater in bestaande woningen een overeenkomst met de federale overheid moet gesloten worden. De Raad meent dat dit haalbaar is. De noodzaak van ontkoppeling van afvalwater en hemelwater in bestaande woningen stelt zich immers in heel België en niet uitsluitend in Vlaanderen.

[14] De vervuiler (verdunner) betaalt. De gemeentelijke milieuraden zijn het in grote mate eens over het principe 'wie niet afkoppelt betaalt een hogere bijdrage'. Zij maken wel een uitzondering voor die gevallen waar een scheiding technisch onhaalbaar is.

Ook de MiNa-Raad vindt dit een logisch principe. Lozers die hemelwater en afvalwater gemengd lozen, veroorzaken een groter volume aan verdund afvalwater. Hoe groter het volume, hoe hoger de transportkosten. Hoe meer verdund het afvalwater is, hoe kostelijker het verwijderen van de vuilvracht.

Die bijdrage zou rekening kunnen houden met de verharde oppervlakte die aangesloten is op het rioleringsstelsel, de mogelijkheid tot hergebruik van hemelwater, ...

De Raad meent dat de (vermijdbare) verrekening van de verdunning het best gebeurt via de ééngemaakte waterfactuur.

De Raad erkent dat dit een probleem kan opleveren voor huurwoningen omdat de verantwoordelijkheid voor de verdunning van het afvalwater in dat geval bij de eigenaar ligt. De Raad vraagt daarom dat mechanismen worden ontwikkeld waardoor het principe van 'de verdunner betaalt' niet aan de huurder wordt aangerekend.

[15] Sociale correcties. De gemeentelijke milieuraden pleiten voor sociale correcties op het principe 'wie niet afkoppelt betaalt'.

De Raad sluit zich daarbij aan. Hij merkt op dat in de formule voor de berekening van de saneringsbijdrage reeds een sociale correctie is opgenomen. Indien 'wie niet afkoppelt betaalt' toegepast wordt als een bijkomende factor in de formule voor de berekening van de saneringsbijdrage, zou de sociale correctie meteen ingevoerd zijn.

2.2. De collectieve waterzuiveringsinfrastructuur

2.2.1. Stimuli in handen van het beleid

[16] Uitbouw van het gemeentelijke rioleringsnet versnellen. De gemeentelijke milieuraden menen dat - om de uitbouw van het gemeentelijke rioleringsnet te versnellen - een 'Betere samenwerking tussen de gemeente en het Gewest' en 'Meer politieke prioriteit voor dit onderwerp in mijn gemeente' de belangrijkste maatregelen zijn. De MiNa-Raad erkent het belang en ziet vooral kansen op het vlak van de planning en timing (zie hieronder).

De maatregel 'Meer intergemeentelijke samenwerking of intercommunales' wordt door de gemeentelijke milieuraden minder algemeen gesteund. De maatregel 'Financiering, bouw en exploitatie doorgeven aan de drinkwatermaatschappijen' wordt slechts door

een kleine minderheid ondersteund. Voor deze maatregel bestaat geen draagvlak bij de gemeentelijke milieuraden, in die zin dat deze maatregel niet belangrijk wordt geacht om de uitbouw van het gemeentelijke rioleringsnet te versnellen. De MiNa-Raad meent nochtans dat die piste niet moet afgesloten worden.

[17] De planning is cruciaal. De Raad ziet de planning als cruciaal om vorm te geven aan een betere samenwerking tussen het Gewest en de gemeenten én om meer politieke aandacht te genereren op gemeentelijk vlak. De basis voor deze planning - termijnen en doelstellingen – ligt vast in Europese regelgeving: de Richtlijn Stedelijk Afvalwater en de Kaderrichtlijn Water. De Gewestelijke beleidsplanning moet deze vertalen in Vlaamse doelstellingen en termijnen. Via backcasting kunnen tussentijdse doelstellingen worden vastgesteld. De Raad wijst er op dat de Gewestelijke planning geïntegreerd moet worden in het integraal waterbeleid.

De voltooiing van de afbakening van de zuiveringszones (zoneringsplannen) tegen eind 2005 ziet de Raad als beginpunt. De Raad wijst er echter op dat er onduidelijkheid bestaat over de juridische gevolgen van de nieuwe zonering, o.a. inzake bevoegdheidsverdeling tussen de actoren, zodat er nood is aan een juridische onderbouwing en omkadering voor de zoneringsplannen en de uitvoering ervan.

Aan de hand van de Gewestelijke (tussen-)doelstellingen, en op basis van de zoneringsplannen, dienen de gemeenten een uitvoeringsplanning op te maken. De Raad wijst erop dat ook hier meer duidelijkheid nodig is omtrent bevoegdheden en verantwoordelijkheden.

Duidelijke doelstellingen en termijnen zouden minstens sensibiliserend moeten kunnen werken bij gemeentebesturen. De Raad pleitte eerder in dit advies al voor meer sensibilisering. Door gemeentebesturen en burgers nog meer gevoelig te maken voor de problematiek, kan het onderwerp meer politieke prioriteit en een breder draagvlak krijgen. De Raad meent echter dat - naast sensibilisering - ook responsabilisering nodig zal zijn naar de gemeenten, bijvoorbeeld via de bestaande financiële mechanismen.

2.2.2. Financiële bijdragen

[18] Bijdrage in de investeringskosten.

Het is niet mogelijk om heldere conclusies te trekken uit de antwoorden van de gemeentelijke milieuraden omtrent het aandeel van de rioolozers in de totale financieringsbehoefte voor de collectieve waterzuiveringsinfrastructuur.

De Raad benadrukt dat de Kaderrichtlijn Water (RL 2000/60/EG) de kostenterugwinning voor waterdiensten voorziet volgens het principe 'de vervuiler betaalt' (Art. 9). Daartoe horen ook de kosten voor waterzuivering waaronder de kosten voor transport van afval- en regenwater. Bovendien stipuleert de Richtlijn expliciet dat de diverse watergebruikssectoren - ten minste onderverdeeld in huishoudens, bedrijven en landbouw - een redelijke bijdrage moeten leveren aan de terugwinning van kosten. De Raad herinnert in dit verband aan zijn vraag om duidelijkheid over de verrekening van de kosten voor het waterbeleid (inclusief waterzuivering) aan de gebruikers en aan de veroorzakers (Advies van 24 februari 2005 over het voorontwerp van waterbeleidsnota, 2005|08, p.15/22).

[19] Berekening van de directe bijdrage van rioolozers. Omtrent de keuze van de elementen die in rekening gebracht worden bij het bepalen van de directe bijdrage van rioolozers, wordt het drinkwaterverbruik door de gemeentelijke milieuraden als het meest relevante en geschikte criterium gezien. Het criterium 'scheiding van afval- en regenwater' wordt door de gemeentelijke milieuraden ook naar voren geschoven. Het criterium 'aantal gezinsleden' wordt weinig relevant geacht.

De raden suggereren nog een aantal andere criteria, waarvan sommige overlappend zijn met het criterium 'scheiding'. Andere criteria zijn nu reeds opgenomen in de bijdrageregeling: 'al of niet gebruik van waterput', 'grondwaterverbruik', 'beroepsactiviteit', 'sociale correctie', 'belastbaar inkomen', 'KMO en horeca'.

Het verbruik van drinkwater en grondwater staat niet in alle gevallen in dezelfde verhouding tot de geloosde vuilvracht. Dat komt onder meer door de vrijstelling van saneringsbijdrage voor hergebruikt hemelwater. Een meting van de geloosde vuilvracht van iedere individuele lozing is theoretisch ideaal maar momenteel niet realistisch.

De MiNa-Raad concludeert hieruit dat het principe van de grondslag van de huidige berekening van de saneringsbijdrage voor kleinverbruikers via het verbruik van drinkwater en grondwater, om pragmatische redenen verder kan toegepast worden, mits de huidige regeling wordt aangevuld met een regeling voor het criterium 'scheiding van afval- en regenwater' (zie paragraaf 'de verdunner betaalt').

2.3. De individuele afvalwaterzuivering

[20] Voorkeur voor collectieve systemen. De Raad is bij het opmaken van de enquête voor de gemeentelijke milieuraden uitgegaan van de mening dat de bouw en de exploitatie van IBA's niet evident is. De aanpak van de waterverontreiniging door gezinnen via IBA's moet daarom eerder de uitzondering zijn. De Raad baseerde zich daarvoor onder meer op de ervaringen in het proefproject van de gemeente Bierbeek (cf. Advies van 8 juni 2000 over de behandeling van stedelijk afvalwater in Vlaanderen).

[21] Weinig consensus m.b.t. IBA's. Uit de resultaten van de enquête blijkt weinig consensus onder de gemeentelijke milieuraden wanneer IBA's aan bod komen.

De verantwoordelijkheid voor de bouw van een IBA kwam niet aan bod in de enquête, het aspect "exploitatie" wel. De raden vinden echter over dit onderwerp geen consensus. Er zijn iets meer reacties om de burger voor zijn verantwoordelijkheid te plaatsen en bijgevolg de exploitatie niet toe te wijzen aan de overheid.

Ook over de verdeling van de kosten tussen de overheid en de gebruiker voor de investering en de exploitatie van IBA's, kon - op basis van de studie - geen conclusie getrokken worden. Het aantal antwoorden op die vraag (vraag 7) was beduidend lager en bovendien vertoonden de resultaten een grote spreiding (tussen 0 en 100%).

[22] Grotere rol voor overheid bij IBA's. In zijn advies van juni 2000 pleitte de Raad voor een middelenverbintenis voor IBA's, waarbij het beschikken over een gecertificeerde IBA én het bewijs kunnen leveren van degelijke exploitatie (bv. elektriciteitsverbruik, attest van ruiming, ...) volstond als voorwaarde in VLAREM II. De Raad vroeg ook om de investering en de exploitatie van door de overheid opgelegde IBA's financieel te

ondersteunen. De noodzakelijke begeleiding en controle zag de Raad als een taak voor de gemeente.

Op basis van ervaringen van de voorbije vijf jaar die in het project naar boven zijn gekomen, meent de MiNa-Raad dat een grotere rol van de overheid inzake IBA's moet overwogen worden, niet in het minst voor wat het toezicht betreft. Bovendien ziet de Raad voordelen in de collectieve aankoop, installatie en exploitatie van IBA's, al dan niet via uitbesteding, gestuurd door de overheid. De Raad ziet als voornaamste voordelen:

- Gelijkheidsbeginsel. De overheid staat in voor de sanering van het afvalwater van alle burgers.
- Aankoop, installatie en onderhoud worden goedkoper.
- Het zuiveringsrendement verhoogt. Dit rendement blijkt nu sterk afhankelijk van het engagement en van de technische kennis van de eigenaar. Bij professionele exploitatie zal dit stijgen.
- Een resultaatsverbintenis (i.p.v. een middelenverbintenis) van de zuivering wordt haalbaar. Er kan een monsternameput voorzien worden en besluiten kunnen genomen worden uit bemonstering van een grotere groep IBA's van één beheerder.
- Een verminderde administratieve rompslomp: de vrijstelling van saneringsbijdrage kan worden opgeheven, de subsidieregeling vervalt, en als compensatie zou de vervuiler de saneringsbijdrage betalen, inclusief de gemeentelijke saneringsbijdrage.

De betrokken burger stelt ruimte ter beschikking voor het plaatsen van de installatie, hij verleent hij toegang aan het controle- en onderhoudspersoneel en hij neemt de elektriciteitskosten voor zijn rekening.

De Raad wijst erop dat bij verschillende gemeenten, en zelfs bij intercommunales, initiatieven bestaan of gepland worden. De Raad vraagt om de bestaande ervaringen te bundelen.